

SOMMER, SOL – OG SNART SKOLESTART!

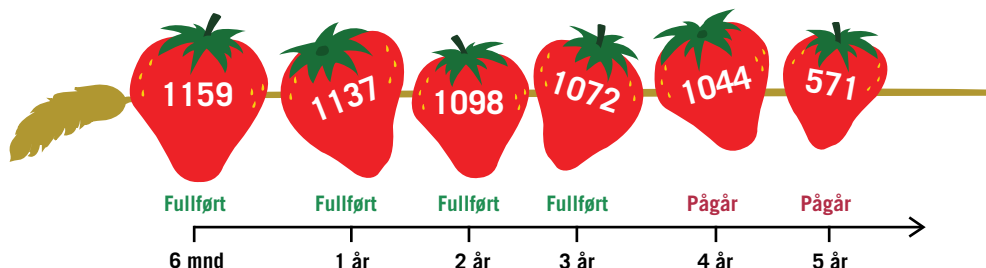
Om litt over en måned er det klart for skolestart for mange fem- og seksåringer rundt omkring i landet. Også i *Barns sosiale utvikling* er det mange som begynner på skolen til høsten, og i likhet med alle dere barn og foreldre, er vi i prosjektet spente på hvordan det blir for barna å begynne på skolen!

Vi håper å få svar på dette når vi utover høsten viderefører *Barns sosiale utvikling* med foreldreintervjuer og spørreskjema til en av lærerne på skolen til de ferske skoleelevene. Denne våren har vi besøkt rektorer på barneskolene i Drammen, Skien, Porsgrunn, Bamble og Tinn, og vi er overveldet over den gode mottakelsen vi og prosjektet har fått! Mer om skoledelen av prosjektet kan dere lese om i brosjyren "Klar, ferdig, skolestart!".

I august kan vi glede oss over at alle fireårsintervjuene er ferdige, og det ser ut til at deltakelsen også ved fire år er svært høy! Det er vi veldig stolte av, og vi er glade for at så mange har valgt å være med videre i prosjektet.

I tillegg til en oversikt over hva som skjer til høsten, får dere i dette nyhetsbrevet noen korte oppsummeringer av ferske forsknings-

Foreldreintervjuer per 7. juni 2012

resultater fra *Barns sosiale utvikling*. Dere kan for eksempel lese mer om at det er helt normalt at småbarn i løpet av de første leveårene viser fysisk aggressiv atferd – sagt med andre ord at de av og til biter, lugger, slår og klyper. Noen synes kanskje også det er interessant med ferske funn fra barnehageforskningen. Vi presenterer både funn fra en rapport til Kunnskaps-

departementet om sammenhengen mellom barns sosiale kompetanse og kjennetegn ved barne-gruppen i barnehagen, og resultater fra en pilotundersøkelse om skoleforberedende tiltak i barnehagen.

For å lese mer om det vi har publisert, kan dere besøke vår hjemmeside: www.barnssosialeutvikling.no

FYSISK AGGRESSIV ATFERD

— EN DEL AV BARNES NORMALUTVIKLING

I *Barns sosiale utvikling* er vi opptatt av flere typer atferd som barn kan vise i ulike situasjoner. Dette gjelder blant annet sosiale ferdigheter, som det å dele med andre og å vise omsorg hvis noen har slått seg. Det handler også om mer utfordrende og aggressiv atferd, som for eksempel det å slå og bite. I den forbindelse kan man spørre seg om små barn kan vise aggressiv atferd, og om hvor tidlig slik atferd viser seg.

Utviklingspsykologisk forskning tyder på at fysisk aggresjon, som det å lugge, dytte, sparke og slå, er forholdsvis utbredt blant barn fra tidlig barnealder. Denne type atferd finner sted blant barn helt ned i 12-måneders alder. Den viser seg imidlertid oftest rundt 2-3 års alder – noe som det engelske begrepet «the terrible two's» illustrerer på en treffende måte. Fysisk aggressiv atferd er altså et normalt innslag i barns tidlige liv, selv om både hyppigheten og intensiteten er lav for de fleste. Også dere foreldre i *Barns sosiale utvikling* rapporterer om en «topp» av slik atferd når barna er omtrent to år.

Det at små barn viser fysisk aggresjon springer gjerne ut fra konflikter og utfordrende situasjoner med voksne eller andre barn. Kanskje fordi et barn har tatt lekebilene de holdt på med, eller fordi en

voksen gjør slutt på en morsom lek. For små barn, som ennå har begrensede måter å kommunisere på, kan det være en effektiv strategi å dytte for å få tilbake leken. Slik sett er det ikke en «ond» hensikt som ligger bak den aggressive handlingen. Det er snarere den mest effektive strategien barnet kan ta i bruk for å oppnå sitt mål om å få bilen tilbake. Med økende alder lærer de aller fleste barn seg alternativer til bruk av fysisk aggresjon og å kommunisere sin vilje – både til barn og voksne – på andre og mer hensiktsmessige måter.

Vi har publisert en artikkel om aggresjon hos småbarn i Tidsskrift for Norsk Psykologforening. Den blir tilgjengelig på internett i august, og vi legger da ut lenke til artikkelen på vår hjemmeside. Kortversjoner av artikkelen ligger allerede ute på www.atferdssenteret.no og på www.forskning.no.

HVA SKJER HØSTEN 2012?

- ▶ Fireårsintervjuene blir ferdige i august
- ▶ Femårsintervjuene med foreldre fortsetter
- ▶ Inger-Hege Kristiansen begynner som vikar for Görel Eriksson Bringedal som skal i fødselspermisjon
- ▶ Martina Gere starter i en forskerstilling i september
- ▶ Intervju med foreldrene til førsteklasingene starter i oktober
- ▶ Spørreskjema til førsteklasingenes kontaktlærer i november
- ▶ Planlegging av datainnsamling i 2. klasse

HVA INNEBÆRER SKOLENS DELTAKELSE I BARNES SOSIALE UTVIKLING?

I løpet av våren har vi besøkt kommunene i prosjektet og snakket med rektorer på barneskolene om videreføringen av *Barns sosiale utvikling*. Vårt inntrykk er at både rektorer og sentrale personer i kommunene er svært interesserte i prosjektet og positive til deltakelse. Så - hva innebærer slik deltakelse? I løpet av september får vi informasjon fra skolene om hvilken klasse barna skal begynne i og hvem som skal være deres kontaktlærer. Når vi vet dette, kontakter vi skolen og spør om de kan tenke seg å være med i prosjektet, dvs. at kontaktlæreren til barnet skal svare på et spørreskjema. Det vil ta ca. 45 minutter å svare på hele skjemaet, og læreren vil motta et gavekort for hvert skjema som han eller hun har besvart. Deltakelse i denne videreføringen av prosjektet vil ikke ha noen innvirkning på barnets skolegang.

SMÅTT ER GODT!

Vi har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet skrevet tre rapporter om barns utvikling og bruk av barnehage og kjennetegn ved barnegruppene. Her følger noen av hovedresultatene fra de to siste rapportene:

- ▶ I *Barns sosiale utvikling* går 81% av barna i barnehage ved 2 års alder, mens hele 93% går i barnehage ved 3 års alder.
- ▶ Barn fra familier hvor foreldrene har høyere utdanning starter tidligere i barnehage enn barn fra familier hvor foreldrene har lavere utdanning. Barn med ikke-vestlig bakgrunn og barn i familier hvor mor mottar en eller annen form for sosial støtte starter også senere i barnehagen enn andre barn. Andre faktorer i familien, som foreldrenes helse og barnas temperament, ser ikke ut til å bety noe for når barna starter i barnehagen.
- ▶ Barn som går i barnehage ved 2 og 3 års alder har verken mer eller mindre sosial kompetanse, trass, eller fysisk aggresjon enn barn som passes hjemme eller i andre ordninger.
- ▶ Det ser ikke ut som om det er sammenheng mellom strukturell kvalitet (blant annet antall barn per voksen i barnehagen, barn per pedagog eller sykemeldinger blant personalet) og barns sosiale kompetanse, trass, eller fysiske aggresjon ved 2 års alder. Dette kan skyldes at det ikke er nok forskjeller mellom barnehagene når det gjelder strukturell kvalitet (at barnehagene er "gode nok"), eller at vi ikke har gode nok mål for denne aldersgruppen.
- ▶ Treåringer som går i mindre barnegrupper i barnehagen har høyere nivå av sosial kompetanse enn treåringer som går i større barnegrupper: Jo mindre gruppen er, dess bedre sosial kompetanse har treåringene. Treåringer som går i tradisjonelle småbarnsgrupper (hvor eldste barnet er 3 år) har høyere nivå av sosial kompetanse enn treåringer som går i aldersblandede grupper. Disse funnene kan skyldes at "smått er godt" for treåringer. De kan også gjenspeile at mange av treåringene i store grupper og aldersblandede grupper nylig har blitt flyttet fra småbarnsgrupper, og at vi ser resultatet av denne flyttingen.

FRA BARNEHAGEN TIL SKOLEN: SAMMENHENG OG OVERGANG

Av: Hilde Dehnæs Hogsnes & Thomas Moser

Våren 2011 gjennomførte vi i samarbeid med Tønsberg kommune en spørreundersøkelse og tre fokusgrupper om samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole. Dette fungerte også som en pilot for prosjektet *Barns sosiale utvikling*. De eldste prosjektbarna begynner på skolen til høsten og prosjektet har gjennom tilleggsfinansiering fått mulighet til å følge barna inn i deres nye liv som skoleelever.

I vår pilotundersøkelse fant vi et stort mangfold av, og variasjon i, prosesser og tiltak knyttet til sammenheng og overgang mellom barnehage og skole.

Funnene tyder blant annet på at det relasjonelle, det vil si betydningen av å beholde vennskap og være klar til å utvikle nye vennskap, vektlegges av personalet i både barnehage, skole og skolefritidsordningen (SFO). Det legges også stor vekt på at barna blir godt kjent på skolen og at denne prosessen skal begynne allerede siste året i barnehagen, samt at skolen får kjennskap til hvert enkelt barn. Det viser seg også at det innenfor kommunen finnes store variasjoner når det gjelder hva som gjøres og hvordan «skoleforberedelsen» gjennomføres.

Pedagogiske ledere legger større vekt på faglige møter og utveksling mellom barnehage- og skolepersonalet enn hva

Thomas Moser

Hilde Dehnæs Hogsnes

som er tilfellet blant lærere og SFO-ledere. SFO synes ofte å bli glemt i samarbeidet, selv om det for de fleste barn faktisk er SFO som er det første «virkelige» møte med skolen etter sommerferien – det kan kanskje være litt vanskelig for barn å skille mellom de to institusjonene.

En av våre konklusjoner er også at barnas og særlig foreldrenes stemme i liten grad blir hørt når det gjelder sammenheng og overgang mellom barnehage og skole.

Erfaringene fra pilotundersøkelsen som vi har skrevet om her, er allerede tatt i bruk i utarbeidelsen av en intervjuguide til «Skoleforberedelsesintervjuene» i *Barns sosiale utvikling*. Disse ble gjennomført i mai og juni 2012 i alle prosjektbarnehagene.

Hilde Dehnæs Hogsnes, som i mange år har arbeidet med temaet overgang og sammenheng mellom barnehage og skole, vil fra høsten av være knyttet til *Barns sosiale utvikling*.

TAKK TIL BARNEHAGEFOLKET!

Kloke ord og barnlige gaver i skjønn forening idet barnehagefolket ble takket av med en inspirerende fagdag i Drammen kino. Etter tre store og gode faglige doser, vanket det bugnende bager med leketøy til dagens lykkelige vinnere.

På tampen av mai inviterte Atferdssenteret gode hjelpere fra alle barnehagene som har deltatt i *Barns sosiale utvikling*. Styrere og barnehageansatte har stilt både manns- og kvinnesterke opp på den brede data-innsamlingen som bidrar til å kartlegge barnas sosiale utvikling gjennom årene i barnehagen. Når barna nå forbereder seg til skolestart, var tiden inne til å ta farvel med barnehagefolket – og takke hjertelig for innsatsen.

Smått er godt

Henrik Daae Zachrisson og Agathe Backer-Grøndahl, begge fra Atferdssenteret, var første par ut med presentasjon av rapporten «Sosial kompetanse og atferd hos 3-åring – sammenhenger med barnehagebruk og kjennetegn ved barnegruppen». Rapporten var bestilt av Kunnskapsdepartementet, og inneholder foreløpige resultater fra *Barns sosiale utvikling*. Konklusjonen er lett å huske: Smått er godt! Jo mindre grupper per voksen, jo bedre ligger det til rette for en god sosial utvikling hos barna i barnehagen.

Overgangen fra barnehage til skole

– Barnehagen har et felles ansvar for at barna skal kunne møte ulikhet med nysgjerrighet og tillit, framholdt neste-mann ut, Thomas Moser ved Høgskolen i Vestfold. Etter å ha trukket fram det ansvaret så vel barnehagene som skolene har for å bidra til gode overganger mellom barnehage

og skole, fortalte han om sitt pågående pilotprosjekt i Tønsberg. Lykkeligvis tyder alt på at overgangen som regel fungerer veldig bra, og at det ikke er noe grunnlag for å svartmale eller framstille skolen som noe «farlig». Thomas Moser oppfordret for sikkerhets skyld barnehagefolket til å ta oppdraget på alvor:

– Den virkelige forberedelsen til skolen skjer fra dag én i barnehagen!

Sakens kjerne

Hvorfor er det så viktig at barn har en sunn sosial utvikling? Atferdssenterets Terje Ogden, prosjektleder for *Barns sosiale utvikling*, la i sitt innlegg vekt på alle fordelene som følger med for barn som har utviklet en god sosial kompetanse. Sosiale ferdigheter som øker mestringen i skolen er å komme overens med andre, følge beskjeder, gjenkjenne og kontrollere følelser, finne løsninger på konflikter, holde ut i arbeidet med oppgaver og å delta i sosiale samtaler og samarbeidslek.

– Sosiale ferdigheter kan kort rammes inn av fem stikkord: Samarbeid, empati, selvkontroll, ansvarlighet og selvhverdelse, sammenfattet Terje Ogden. Budskapet til alle voksne skinner igjennom: Minst like viktig som å følge med på regne- lese- og skriveferdighetene hos podene, er det å verdsette barnas positive omgangsformer med andre og deres evner til selvkontroll.

Inger-Hege Kristiansen begynner som forskningskonsulent i *Barns sosiale utvikling*. Hun skal være vikar for Görel Eriksson Bringedal som skal i fødselspermisjon. Inger-Hege har en mastergrad i sosialantropologi og har erfaring med forskningsarbeid innen forskning på barn og unge.

Imac Maria Zambrana er nå ansatt i en forskerstilling i prosjektet, og vil særlig undersøke hvordan barnehage og hjemmemiljøet sammen virker inn på barnas tidlige skoleløp. Imac har en doktorgrad i utviklingspsykologi hvor hun har sett på barns tidlige kommunikative og språklige utvikling.

Martina Gere skal også starte som forsker i prosjektet. Hun skal undersøke hvordan barnas tidlige fungering og sosiale kompetanse virker inn på overgangen deres til skolen. Martina har studert psykologi i Tyskland, og har forsket mye på barn og foreldre gjennom doktorarbeidet i Norge.

**TUSEN TAKK FOR INNSATSEN!
VI ØNSKER DERE
EN HERLIG SOMMER!**